

Fanni Tainio

PUNAVANGEISTA NÄLKÄLÄNMÄEN SUUTAREIKSI

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Joulukuu 2019

TIIVISTELMÄ

Fanni Tainio: Punavangeista Näлкälänmäen suutareiksi
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Joulukuu 2019

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee Suomen sisällissodassa vankeustuomion saaneiden punaisten takaisinsopeutumista yhteiskuntaan vuosina 1922-1932. Työ rakentuu kolmen tyrvääläisen miehen ympärille, jotka kuuluivat sisällissodan aikana punakaartiin Tyrvällä, ja saivat vankeusrangaistuksen sodan jälkeen. Vapauduttuaan vankeudesta, ja päästessään suorittamaan ehdollista vankeusrangaistusta, henkilöt muuttivat takaisin Tyrvälle Näлкälänmäen kylään. Tutkimuskysymyksenäni on selvittää, kuinka nämä entiset punavangit sopeutuivat takaisin yhteiskuntaan, ja millainen oli paikkakunnan vastaanotto heitä kohtaan. Työssäni hyödynnän erityisesti muistitietoaineistoja, ja siinä korostuu mikrohistoriallinen näkökulma.

Kandidaatintutkielmassani osoitan, että elämän jälleenrakentamisessa tärkeässä roolissa olivat erityisesti vakaan toimeentulon hankkiminen, lähipiirin tuki ja aktiivinen osallistuminen vapaa-ajantoimintaan. Näлкälänmäen yhteisö oli hyvin tiivis ja lämminhenkinen, joka osaltaan auttoi entisiä punavankeja sopeutumaan. Suurena askeleena yhteiskunnan osaksi pääsemistä voisi pitää kansalaisluottamuksen palauttamista, joka mahdollisti muun muassa äänioikeuden ja ehdolle asettumisen vaaleissa. Ehdonalaisen vankeustuomion suorittamiseen kuului myös kuukausittainen vapauspassin leimauttaminen kunnan nimismiehen luona. Tämän rankaisutoimen päätyminen oli iso askel, koska toiminta oli jatkuvaa muistutusta hävitystä sodasta, ja yhteiskunnan holhoamisesta entisiä punavankeja kohtaan. Sopeutuminen ei ollut itsestäänselvyys, koska vankeusvuodet jättivät jälkensä, eikä yhteiskunnan vastaanotto ollut aina suopea. Elämän jälleenrakennus ja menneisyyden tuntemuksien kanssa eläminen jäivät monella omalle vastuulle, eikä yhteiskunta tarjonnut turvaverkkoa.

Avainsanat: sisällissota, punavangit, selviytyminen, työväki, Tyrvää

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Sodan hävinnyt osapuoli.....	3
2.1 Punavankien tie.....	3
2.2 Takaisin osaksi yhteiskuntaa.....	5
3. Vapaa-ajantoiminnan merkitys sopeutumisessa.....	9
3.1 Työväenyhdistys, urheilu ja vapaapalokunta.....	9
3.2 Oikeistolaista kunnallispolitiikka Tyrvällä.....	11
4. Kahtiajako työväen ja porvariston välillä.....	13
4.1 Vihaa ja katkeruutta?.....	13
4.2 Suhtautuminen entisiin punavankeihin	15
5. Loppuluku.....	18
Lähteet ja kirjallisuus.....	20

1. Johdanto

Alkuvuodesta 1918 Suomi ajautui lyhyeen, mutta veriseen sisällissotaan yhteiskunnallisten ongelmien takia. Sota koostui pitkälti hajanaisista yhteenotoista punaisten ja valkoisten välillä, mutta tärkeimmät ja ratkaisevamat taistelut käytiin sodan loppuvaiheessa Tampereella. Kaiken kaikkiaan sodassa ja sen jälkiselvittelyissä sai surmansa yli 38 000 henkeä.¹ Tätä voidaan pitää suurena määränä sodan lyhyen kestoon ja Suomen asukaslukuun nähden. Sodan keskeisimmäksi kipupisteeksi nousi molempien osapuolien harjoittama terrori sodan aikana ja sen jälkeen.

Sisällissodan jälkeen punaisia haluttiin rangaista ankarasti tapahtumista. Pidettiin tärkeänä, että vastaavat ongelmat voitaisiin välttää jatkossa, eikä uutta kapinaa enää syttyisi. Valtiovalta käynnisti laajan tutkinta- ja oikeudenkäyntikoneiston, jonka tehtävänä oli tutkia punaisten rikoksia ja päättää heidän rankaisemisestaan.² Kesäkuussa 1918 punaisten vankien lukumääräksi laskettiin 26 leirissä 74 048 henkeä.³ Kesän loppuun mennessä määrä oli pudonnut 20 000 henkeen, mutta sekin oli liian suuri määrä pitämään vankeja lukkojen takana tilanpuutteen ja elintarvikepulan takia.⁴ Lievempiin rikoksiin syyllistyneitä vankeja armahdettiin läpi syksyn 1918, kun tuomioita muutettiin ehdonalaisiksi rangaistuksiksi. Jäljelle jäivät vain vakavista rikoksista tuomitut ja sodan voittajien näkökulmasta katsoen poliittisesti väärää katsomusta edustavat vangit.⁵ Vuodenvaihteessa 1918-1919 jo kolme neljäsosaa syyskuussa vankilassa olleista vangeista oli vapautettu.⁶

Tutkimukseni tarkoitus on tutkia sisällissodan perintöä Tyrvällä, Nuupalan kylässä, jota kutsuttiin myös Asemanmäeksi tai Näлкälänmäeksi. Tässä työssä käytän kylästä nimitystä Näлкälänmäki. Työ rakentuu kolmen henkilön ympärille, jotka ovat Adrian (Atte) Tainio, Lauri Salo ja Kalle Pohja. He kaikki osallistuivat punakaartin toimintaan Tyrvällä sodan aikana, ja saivat vankeusrangaistuksen sodan jälkeen. Vapauduttuaan vankeudesta ja päästessään suorittamaan ehdollista vankeusrangaistusta, henkilöt muuttivat takaisin Tyrvälle. Tutkimuskysymyksenäni on selvittää näiden kolmen henkilön kautta, *kuinka entiset punavangit sopeutuivat takaisin yhteiskuntaan ja millainen oli paikkakunnan vastaanotto heitä kohtaan*. Työn aikarajaus on vuodesta 1922 vuoteen

---

¹ Tikka 2018, 109.

² Lindhom 2017, 63.

³ Lindhom 2017, 39.

⁴ Lindhom 2017, 375.

⁵ Tikka 2018, 107.

⁶ Paavolainen 1971, 310-311.

1932, koska ensimmäinen tutkimukseni punavangeista vapautui vuonna 1922 ja vuonna 1932 Lapuan liike⁷ lakkautettiin. Nämä vuodet olivat hyvin oleellisia henkilöiden sopeutumisen kannalta. Työssäni käytän metodina mikrohistoriaa⁸, jolloin tutkimuksen kohteena on esimerkiksi yksilö tai yhteisö. Tällainen tutkimus on hyvin hedelmällistä, koska pienempiä yksityiskohtia tutkimalla voidaan saada selville jotain sellaista, joka saattaisi muuten jäädä muun varjoon tai kadota kokonaan näkyvistä tutkimuksen aikana.

Aiheen tarkempi käsittely on tarpeen, koska sodan ja sen jälkeisten vuosikymmenien vaikutukset ovat olleet moninaisia suomalaiseen yhteiskuntaan ja useisiin jälkipolviin. Sota oli lyhyt, mutta verinen. Moni joutui vaikenemaan muistoistaan pitkäksi aikaa, koska ne eivät vastanneet yleisesti hyväksytyjä näkemyksiä. Vaikka myös punaisten ääni on nostettu viime vuosikymmeninä paremmin esille, on tarkempi tarkastelu edelleen paikallaan, jotta voimme saada vielä kattavamman kuvan aiheesta. Koen aiheen itselleni myös tärkeäksi, koska sukuni kautta olen päässyt seuraamaan sisällissodan perintöä ja vaikutuksia jälkipolviin. Yksi tutkimukseni henkilöistä, Atte Tainio, on isoisoisäni. Vaikka sisällisota on hyvin kattavasti tutkittu aihe, vähemmälle tarkastelulle on kuitenkin jäänyt sodasta selviytyminen ja kokemushistorian näkökulma. Tässä tutkimuksessa pyrin keskittymään nimenomaan tähän puoleen tutkiessani entisten punavankien sopeutumista takaisin yhteiskuntaan. Sota ja vankeus olivat hyvin rankkoja kokemuksia, joiden taakkaa joutui kantamaan pitkään mukanaan. Erityisesti pienillä paikkakunnilla, kuten Tyrvällä, kaikki tunsivat toisensa, eikä takaisinsopeutuminen ollut itsestäänselvyys.

Hyödynnän tutkimuksessani muistitietoaineistoja⁹. Atte Tainion poika Risto Tainio ja Lauri Salon poika Unto Salo ovat molemmat tehneet muistelmat elämästään, joissa he käsittelevät lapsuuttaan 1920-1930-lukujen Nälkälänmäessä. Haastattelin myös sähköpostin välityksellä Unto Saloa 4.4.2019 hänen kokemuksistaan ja isänsä menneisyydestä. Tutkimuksessani näkyy siis kahden sukupolven kokemukset ja tuntemukset. Nimenomaan kertomisen ja muistelemisen avulla on helppoa ymmärtää yhteisöä ja saada tarkempia käsityksiä aikakaudesta. On kuitenkin huomioitava, että muistitietotutkimus tuo omat haasteensa tutkimukselle ja vaatii lähdekriittisyyttä. Tutkija

---

⁷ Lapuan liike oli vuosina 1929-1932 vaikuttanut järjestö ja rekisteröity yhdistys, jonka tavoitteena oli kieltää vasemmiston toiminta Suomessa. Ks. Vahtola 2017, 313-314.

⁸ Mikrohistoria on historiantutkimuksen haara, joka edustaa uusia, metodologisia näkökulmia. Se keskittyy suppeampien, esimerkiksi alueellisesti ja ajallisesti rajattujen tutkimuskohteiden sekä yksittäisten ihmisten ja ryhmien ympärille. Ks. Fingerroos & Haanpää 2006, 30.

⁹ Muistitieto määritellään tiedoksi, joka ei pohjautu kirjallisiin lähteisiin vaan tiedonantajan muistiin. Tässä tutkimuksessa muistitietoaineistoina toimivat Risto Tainion ja Unto Salon muistelmat. Haastattelin myös tutkimustani varten Unto Saloa sähköpostin välityksellä 4.4.2019. Ks. Fingerroos & Peltonen 2006, 8.

tarkastelee samanaikaisesti sekä menneisyyttä että omaa aikaansa yrittäen luoda moniäänisen kuvan sen sijaan, että etsisi vain muistitiedosta faktoja ja konstruoi menneisyyden totuutta.¹⁰

Tutkimukseni osa-alueina ovat henkilöiden elannon hankkimisen keinot, vapaa-ajan toiminnan merkitys sekä yleinen ilmapiiri ja kyläyhteisön suhtautuminen entisiin punavankeihin. Kaikki kolme henkilöä harjoittivat suutarin ammattia Nälkälänmäessä, osallistuivat aktiivisesti Raivion työväenyhdistyksen toimintaan ja osallistuivat kunnallispolitiikkaan. Tutkimuksessani osoitan, kuinka suuri merkitys tällaisella toiminnalla oli takaisinsopeutumisessa ja yhteisön osaksi pääsemisessä. Erityisesti työväenyhdistyksessä ja kunnallispolitiikassa vaikuttaminen mahdollistivat oman äänen esille tuomisen sekä itselle tärkeiden arvojen ajamisen. Tiivis kyläyhteisö toi myös turvaa ja lisäsi yhteisöllisyyttä.

Kuten aikaisemmin kerroin, sisällissota on paljon tutkittu aihe Suomessa. Vähemmän on keskitytty sodan perintöön, yksilön ja yhteisön kokemuksiin. Kerttu Tarjamo ja Petri Karonen perehtyivät aiheeseen vuonna 2006 julkaistussa teoksessaan *Kun sota on ohi. Sodista selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*. Vuonna 2018 Tuomas Tepora ja Aapo Roselius toimittivat teoksen *Rikki revitty maa. Suomen sisällissodan kokemukset ja perintö*, jossa käytiin läpi sisällissodan syitä, tapahtumia ja seurauksia. Myös Tyrvään seutua on tutkittu melko kattavasti erilaisista näkökulmista. Kalle Pakarinen julkaisi vuonna 2008 pro gradu-tutkielman aiheesta *Sisällissodan muistaminen Tyrvään-Vammalan seudulla 1918-1939*, jossa hän tutki sisällissodan tapahtumien ja sodassa surmansa saaneiden muistamismuotoja ja julkisuutta.

2. Sodan hävinnyt osapuoli

2.1 Punavankien tie

Jo vuoden 1918 sisällissodan aikana punaiset ja valkoiset olivat ottaneet vankeja sekä pitäneet omia kenttätuomioistuimia. Sodan päätyttyä toukokuussa 1918 voittajaosapuoli, eli valkoiset, vangitsivat yli 74 000 punaista tarkoituksenaan rangaista heitä teoistaan ja osallisuudesta punakaartien toimintaan.¹¹ Punakaartilaisia ei voitu kuitenkaan pitää vihollisarmeijan sotilaina, vaan heidät

---

¹⁰ Fingerroos 2006, 33.

¹¹ Lindholm 2017, 39.

nähtiin enemmänkin aseistettuina kapinallisina, joiden oikeudellinen asema oli epävarma. Paikallisten suojeluskuntien tehtäväksi tuli luetteloida kaikki punaiset vaarallisuusluokituksen mukaan. Ryhmään yksi kuuluivat punakaartin johtohenkilöt ja aktiivisimmat kaartilaiset, toiseen ryhmään rivimiehet ja kolmanteen ryhmään punaisten passiiviset kannattajat.¹²

Punavangit odottivat pääsyä oikeuden eteen vaihtelevissa olosuhteissa vankileireillä. Sture Lindholm on todennut teoksessaan *Vankileirihelvetti Dragsvik. Tammisaaren joukkokuolema 1918*, että esimerkiksi Tammisaaren vankileirin olot olivat katastrofaaliset huonon hygienian ja aliravitsemuksen takia, mikä johti vankien suureen kuolleisuuteen kesän 1918 aikana.¹³ Kesäkuun 1918 aikana vankien määräksi laskettiin 26 leirissä 74 048 henkeä, mutta määrä putosi 20 000 henkeen kesän loppuun mennessä, kun syytettyjen oikeudenkäynnit etenivät. Väheneminen johtui osittain myös suuresta kuolleisuudesta leireillä.¹⁴ Kokonaisuudessaan valtiorikosoikeudet käsittelivät yli 75 000 tapausta, ja lähes 68 000 syytettyä tuomittiin vankeusrangaistuksiin. Noin 39 800 henkilöä tuomittiin 1-3 vuoden rangaistukseen valtio- tai maanpetoksesta ja omaisuusrikoksista. Suuri osa tästä ryhmästä pääsi kuitenkin vapautteen pian tuomionsa julistamisen jälkeen, kun käyttöön otettiin loppuvuodesta 1918 ehdonalainen rangaistusjärjestelmä.¹⁵

Tutkimuksen henkilöistä kaksi suoritti tuomionsa Tammisaarella. Vuonna 1895 syntynyt Atte Tainio tuomittiin 12 vuoden kuritushuonevankeuteen osallisuudestaan punakaartin toimintaan Tyrvällä. Tuomio oli keskivertoa pidempi, koska Tainio oli toiminut sodan aikana tiedettävästi komppanian päällikkönä, ja häntä epäiltiin myös osallisuudesta ryöstö- ja tuhopolttopäpaukseen Noormarkussa ja Vammalassa. Tuomiota kuitenkin lyhennettiin, ja lopulta hän vapautui ehdonlaiseen vuonna 1922.¹⁶ Myös vuonna 1882 syntynyt Kalle Pohja suoritti vankeusaikansa Tammisaarella, johon hänet sijoitettiin alun perin odottamaan kuolemantuomiota. Tuomio oli hyvin ankara, koska Pohja oli kommunisti ja hän oli toiminut sota-aikana erilaisissa järjestötehtävissä valtiorikosoikeuden asiakirjojen mukaan. Useiden valitusten pohjalta tuomio kuitenkin muutettiin 12 vuoden kuritushuonerangaistukseksi, ja lopulta hänet armahdettiin ehdonlaiseen vuonna 1924.¹⁷ Vuonna 1894 syntyneen Lauri Salon tilanne oli sen sijaan erilainen. Hän oli liittynyt punakaartiin sota-aikana ja jäi valkoisten vangiksi loukkaannuttuaan taistelussa. Vankeusaikansa hän kärsi Hämeenlinnassa

---

¹² Tikka 2018, 103-104.

¹³ Lindholm 2017, 283.

¹⁴ Lindholm 2017, 375.

¹⁵ Tikka 2018, 107.

¹⁶ Suomen Valtiorikosylioikeuden päätös, tapausnumero 26941.

¹⁷ Suomen Valtiorikosylioikeuden päätös, tapausnumero 11197.

toimien valkoisten lääkärin apumiehenä. 10 vuoden tuomiosta hän kärsi vain muutaman vuoden ja palasi Tyrvälle ensimmäisenä näistä henkilöistä.¹⁸

On selvää, että Tainion, Pohjan ja Salon tuomiot olivat huomattavasti keskivertoa ankarampia niin Tyrvään pitäjän kuin Suomen tasolla. Koko maassa yli 65 prosenttia tuomituista sai alle kolmen vuoden vankeustuomion ja vain noin 13 prosenttia sai yli kuuden vuoden tuomion.¹⁹ Tyrvään pitäjässä tuomittuja oli yhteensä 1179 miestä ja 89 naista. Tuomioiden pituus oli yleisimmin (780 tapausta) alle neljä vuotta, kun taas kahdeksasosa tuomituista sai 7-12 vuoden rangaistuksen ja vain kahdeksan henkilöä sai kuolemantuomion.²⁰ Tainion, Salon ja Pohjan rikoksia pidettiin siis hyvin vakavina koko Suomen tasolla.

2.2 Takaisin osaksi yhteiskuntaa

Suuri osa tuomituista punaisista joutui kärsimään tuomiotaan vain lyhyen ajan, koska he pääsivät suorittamaan ehdonalaista rangaistustaan loppuvuodesta 1918 alkaen. Syynä olivat muun muassa tilanpuute vankiloissa ja kalliiksi tullut vankien elättäminen.²¹ Kuolemantuomitut vangit lähetettiin sovittuihin paikkoihin ympäri Suomea, mutta muiden vankien kohdalla järkevimmäksi ratkaisuksi syntyi muuttaa tutkintavankilat kuritushuoneiksi. Suomeen perustettiin yhdeksän pakkotyölaitosta, joista jäljelle jäi punavankien sijoituspaikaksi vuoden 1921 loppuun mennessä enää Tammisaari.²² Täällä myös Atte Tainio ja Kalle Pohja suorittivat tuomionsa.

Molemmat henkilöt käyttivät tietävästi ainakin osan vankeusajastaan Tammisaarella hyödykseen. Kalle Pohjalla oli tapana kirjoitella ajatuksiaan ja toiveitaan mustakantiseen muistivihkoon.²³ Myös Atte Tainiolta on säilynyt jälkipolville vankeusajalta muistivihkoja, jotka sisältävät muun muassa kirjojen kopiointia, kirjanpitoharjoituksia ja piirroksia suutarin kenkämalleista. Vankien opiskelu- ja kirjoitusharrastus selittyvät vankeinhoitolaitoksen asetuksesta, jonka mukaan vankeja tuli kannustaa opiskeluun ja itsensä kehittämiseen esimerkiksi yleissivistävän opiskelun, kieliopintojen, kirjanpitoharjoitusten ja osuustoiminnan kautta.²⁴

---

¹⁸ Suomen Valtiorikosyhdistyksen päätös, tapausnumero 9530.

¹⁹ Lindholm 2017, 307.

²⁰ Piilonen 1997, 526-527.

²¹ Lindholm 2017, 375.

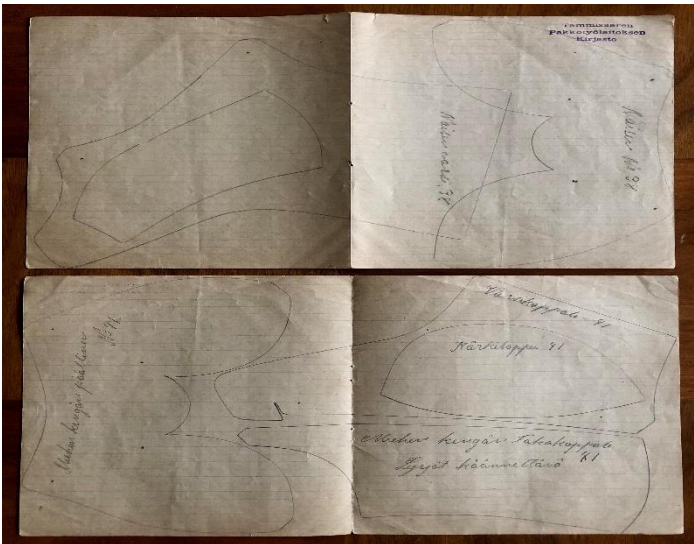
²² Lindholm 2017, 359.

²³ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 33.

²⁴ Miettinen & Tuunainen 2016, 8.

Sivistävän vaikutuksen lisäksi toiminta voidaan nähdä myös selviytymis- ja pakokeinona vankilaolosuhteista, koska lukeminen ja opiskelu kuluttivat aikaa ja veivät ajatuksia pois nykyhetkestä. Tähän johtopäätöksen ovat päätyneet myös Reijo Miettinen ja Juha Tuunainen artikkelissaan *Opiskelua poliittisten pyrkimysten ristipaineessa: Tammisaaren "yliopisto" 1920- ja 1930-luvuilla* todeten, että opiskelu oli välttämättömyys järjen säilyttämisessä ja siitä luopuneet eivät tahtoneet kestää vankeusaikaansa.²⁵ Opiskeluun kannustamisesta oli varmasti hyötyä vangeille myös vapautumisen jälkeen. Tämä voidaan todistaa esimerkiksi Tainion kohdalla, koska hän päätyi suutarin ammattiin. Vankeusvuosilta säilyneet piirrosmallit kengistä ja erilaiset kirjanpitoharjoitukset osoittavat selvästi, että hän sai alaan liittyvää koulutusta tai neuvontaa jo Tammisaarella. Elämän jälleenrakennus vankeuden jälkeen oli näin ollen helpompaa.

Kuva 1: Atte Tainion piirrosmalleja kenkien osista. Paperin oikeassa yläreunassa Tammisaaren pakko-työlaitoksen leima.²⁶

Salon kohdalla tilanne oli hieman erilainen, koska hänet oli lähetetty jo 9-vuotiaana kiertelevän suutarin matkaan oppipojaksi.²⁷ Jo varhain itsestään huolehtimaan oppinut Salo omasi siis jo ennen sodan alkua jonkinlaisen ammattitaidon suutarin työhön. Työn jatkaminen ja yrityksen perustaminen Atte Tainion ja Erkki Tuomiston kanssa 1920-luvun alussa tuntui varmasti hyvin luontevalta vaihtoehdolta. Unto Salo kertoi haastattelussaan, että Tainion vapauduttua vankeudesta loppuvuonna 1922, Tainio ja Tuomisto matkustivat Kiikkaan tapaamaan Saloa, jolla

²⁵ Miettinen & Tuunainen 2016, 22.

²⁶ Kuva 1: Atte Tainion piirrosmalleja Tammisaaresta, tekijän hallussa.

²⁷ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

uskottiin olevan hieman rahaa yrityksen perustamiseksi.²⁸ Sen seurauksena syntyi Nälkälänmäkeen kolmen miehen perustama *Tyrvään Kääntökenkäliike*, joka erikoistui lastenkenkien valmistamiseen.

Myös Kalle Pohja perusti oman kenkätehtaan Nälkälänmäkeen vapauduttuaan vankeudesta. Vuonna 1924 perustettu *Veljekset Pohja Oy* menestyi erittäin hyvin 1900-luvun jälkipuolen Suomessa ja se lukeutui yhdeksi maan suurimmaksi urheilukenkäyriykseksi esimerkiksi VE-PO-hiihtokenkien kautta. Niitä myytiin ulkomailla asti ja käyttäjiin kuuluivat mm. presidentti Urho Kekkosen lisäksi myös urheilumaajoukkue.²⁹ Kalle Pohja onnistui siis luomaan toimivan yritysideaan, ja hänen poikansa jatkoivat isänsä työtä tehden yrityksestä hyvin arvostetun ja kansainvälisesti tunnetun.

Tyrvään Nälkälänmäessä käsityöammattien ja pienyrittäjyyden harjoittaminen olivat yleisimpiä tapoja hankkia elanto. Täten Tainion, Salon ja Pohjan ratkaisu ei ollut epätyypillinen. On myös hyvä huomioda, että oman yrityksen perustaminen saattoi olla entiselle punavangille helpompaa kuin hakeutua jollekin työntekijäksi. Erityisesti pienellä paikkakunnalla, kuten Tyrvällä kaikki tunsivat toisensa, ja sisällissodan muistot olivat edelleen tuoreessa muistissa. Ehdolliseen vapauteen päässeiden punaisten yleisenä ongelmana sodan jälkeen oli töiden saaminen, koska monet työnantajat vieroksuivat näiden palkkaamista.³⁰ Oma yritys oli Tainiolle, Salolle ja Pohjalle nopea tapa päästä kiinni työntekoon.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana kylällä voidaan pitää sitä, että sinne ei perustettu ammatillisia yhdistyksiä, vaan kyläläiset uskoivat lujaan toverihenkeen.³¹ Luottamuksen ja yhteisöllisyyden tunteen on siis täytynyt olla suuri, eikä jakaantumiseen eri yhdistyksiin koettu sen suurempaa tarvetta. Tämän vahvistaa myös Atte Tainion poika Risto omissa muistelmissaan puhuessaan yritysten omistajien ja työntekijöiden hyvästä yhteishengestä ja samanarvoisuudesta. Se ilmeni muun muassa samalla työnkuvalla sekä kotioloilla, jotka eivät poikenneet työnantajien tai työntekijöiden välillä.³² Elämä oli siis hyvin samantapaista kaikilla Nälkälänmäen asukkailla, eikä kenelläkään asiat olleet sen paremmin tai huonommin kuin naapurilla.

---

²⁸ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

²⁹ 'Toimitusjohtaja Taisto Pohja', Helsingin Sanomat, 11.9.1997.

³⁰ Lintunen 2017, 141.

³¹ Juutilainen 1987, 4.

³² Tainio 1999, 20-21.

Yhtenä Näлкälänmäen erikoisuutena voisi pitää myös paikallisyhteisölle tyyppillistä maanomistusta ja vuokralaisten tilapäisyyttä, mikä sinänsä on melko yllättävää taloudellisen niukkuuden takia.³³ Kyläläiset kuuluivat työväestöön ja olivat vähävaraisia, minkä takia vaati suuria ponnisteluita hankkia oma tontti ja rakentaa talo. Tähän ryhmään lukeutuivat myös Salo, Tainio ja Pohja, jotka kaikki rakensivat velaksi taitekattoisen lautatalon Näлкälänmäkeen.³⁴ Vaikka kauppoja käytiin velaksi, eikä hintataso maaseudulla ei ollut korkea, vaati oma tontti ja talon rakentaminen jonkin verran varallisuutta. Näin onnekaassa asemassa ei ollut moni työväkeen kuuluva Suomessa 1920-luvulla. Näkisin siis, että edellytykset elämän jälleenrakentamiseen olivat tältä osin hyvät. Vaikka ajat olivat taloudellisesti haastavia, saivat Tainio, Salo ja Pohja elätettyä perheensä työllään sekä saivat asua omalle tontille itse rakentamassaan talossa. Näitä voisi pitää hyvinä peruspilareina elämään.

1920-1930-luvuista puhuttaessa tyyppillistä ovat kertomukset niukasta toimeentulosta. Yhteistä kuitenkin oli se, että jokainen kyläläinen koki tilanteensa samanlaiseksi ja kaikkien tarpeet olivat vähäisiä. Risto Tainion mukaan naapurisovun ollessa hyvä, apua pystyttiin pyytämään puolin ja toisin ilman häpeää, mutta oli myös kunnia-asia olla turvautumatta kunnan sosiaaliapuun.³⁵ Vaikka elämä ja toimeentulon hankkiminen tuottivat aina epävarmuutta ja vähään oli tyytyminen, helpotti tieto muiden avusta ja kohtalotovereiden tilanteesta. Kun kaikilla oli vähän, ei syntynyt myöskään kateutta tai katkeruutta. Harva tuskin osasi edes haaveilla paremmasta, kun elämä rajoittui pienen kyläyhteisön ympärille.

Huomionarvoista on, että aikoja on muisteltu hyvin positiiviseen sävyyn, eikä Risto Tainion ja Unto Salon muistelmissa esiinny minkäänlaista katkeruutta tai kaipuuta paremmasta elämästä. Elämä on otettu sellaisena kuin se on ollut, ja pienistä asioista on osattu iloita. Suhtautuminen omaan lapsuuteen ja perheen asemaan kyläyhteisössä on hyvin neutraali ja ymmärtäväinen, vaikka jännitteitä oli ja toimeentulo oli hyvin tiukassa. Osasyynä on varmasti se, että tilanne oli jokaisella perheellä Näлкälänmäessä samanlainen, eikä paremmuutta esiintynyt. Porvaristo asui joen toisella puolella Vammalan kauppalassa eli eri yhteiskuntaluokat elivät omissa oloissaan.³⁶ Näitä rajoja ei ylitetty. Huomioisin kuitenkin myös sen, että varhaislapsuuden ajat ovat todellisuudessa useimmilla ihmisillä hämärän peitossa, ja tapahtumat muistetaan lähinnä toisten ihmisten kertomusten kautta.

---

³³ Juutilainen 1987, 10-11.

³⁴ Unto Salon haastattelu, 4.4.2019.

³⁵ Tainio 1999, 22-23.

³⁶ Tainio 1999, 23.

Pieni lapsi ei todellisuudessa kykene yhdistämään tapahtumia tai kokemuksia johdonmukaisiksi kertomuksiksi.³⁷ On luonnollista muokata menneisyytensä muistoja siten, että ne sopisivat yhteen sen kuvan kanssa, jonka haluaa näyttää itsestään muille. Samalla epämiellyttävät muistot muokataan pois tai tulkitaan uudelleen.³⁸

Risto Tainio ja Unto Salo olivat molemmat syntyneet 1920-luvun loppupuolella, joten he olivat vielä pieniä lapsia 1930-luvun alkupuolella. Tainion ja Salon kokemukset perustuvat pääasiassa vanhempiensa ja muiden kyläläisten kertomuksiin tai omiin hatariin muistikuviiin lapsuudesta. Kun tarinat kulkeutuvat ihmiseltä toiselle, on niillä usein tapana muuttaa muotoaan, ja tietyt piirteet korostuvat kertojan mukana. On myös mahdollista, että ajoista on jäänyt Risto Tainiolle ja Unto Salolle positiivisempi kuva kuin se on todellisuudessa ollut, koska suuri osa muistoista on pyyhkiytynyt pois. Tärkeää on huomioida, että ne edustavat yksilöiden omia näkemyksiä ja tuntemuksia, eivätkä tapahtumat ja kokemukset ole välttämättä aina täysin johdonmukaisia. Johtopäätöksiä tehdessä on syytä muistaa lähdekriittisyys.

3. Vapaa-ajantoiminnan merkitys sopeutumisessa

3.1 Työväenyhdistys, urheilu ja vapaapalokunta

Nälkälänmäen asukkaista suuri osa kuului Raivion työväenyhdistykseen, jonka toiminta oli vilkasta heti sisällissodan jälkeen vuonna 1919.³⁹ Kalle Pohja ja Atte Tainio olivat olleet jo ennen sotaa yhdistyksen aktiivisia jäseniä ja toimineet sen johtokunnassa.⁴⁰ Kylään palaamisen jälkeen aktiivinen toiminta yhdistyksessä sai luonnollisesti jatkoa ja siitä muodostui tärkeä osa heidän elämäänsä. Yhdistys järjesti muun muassa juhlia, esitelmätilaisuuksia, kokouksia ja esitti näytelmiä, kuten tuohon aikaan työväenyhdistyksillä oli tapana. Raivion työväenyhdistyksen osana toimi Voimistelu- ja urheiluseura Kisa. Myös vapaapalokuntatoiminta eli VPK oli suosittu harrastus Tyrvällä ja alueella toimi Tyrvään vapaapalokunnan osasto.

On ymmärrettävää, että tällaisella toiminnalla saatiin myönteistä sisältöä elämään. Kylä oli pieni, joten muunlaista toimintaa ei ollut juurikaan tarjolla asukkaille. Tämän takia työväenyhdistykseen

---

³⁷ Saarenheimo 2012, 115.

³⁸ Saarenheimo 2012, 26.

³⁹ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 40.

⁴⁰ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 20.

kuuluvat lähes kaikki kyläläiset. Se oli myös helppo tapa pitää yhteyttä muihin kyläläisiin ja päästä osaksi yhteisöä, joka oli hyvin tiivis Nälkälänmäessä. Opinto -ja kokoustoiminnan lisäksi Raivion työväenyhdistys järjesti näytelmiä, ohjelmallisia iltamia ja sen osana toimi lauluseura.⁴¹ Työväentaloa pidettiin siis paikallisen kulttuurin keskuksena. Väitän, että tällainen toiminta oli hyvin sivistävää ja opettavaista ihmisille, joiden koulunkäynti oli ollut vähäistä ja hataralla pohjalla, kuten oli yleistä tuohon aikaan.

Raivion työväenyhdistyksen suojissa toimi myös Voimistelu- ja urheiluseura Kisa, joka oli Satakunnan piirin kärjessä ja TUL:n eli Suomen Työväen Urheiluliiton paras maalaisseura yleisurheilussa.⁴² Kisan kymmenen parhaan urheilijan keskiarvo oli pitkään parempi kuin koko TUL:n vastaava. Puitteet urheilemiselle eivät olleet kovin tasokkaat, mutta kekseliäisyyttä riitti. Raivion talon pihalla oli hyvä työntää kuulaa, hypätä korkeutta ja pituutta sekä juosta eri pituisia matkoja lähimaastossa.⁴³ Nälkälänmäen nuoret miehet ja naiset osallistuivat aktiivisesti urheilutoimintaan, joka oli paitsi hyvää ajanvietettä myös ruumiillista ja henkistä terveyttä edistävää toimintaa. Hyvä urheilumenestys kannusti myös jatkamaan harrastuksen parissa.

Kuva 2: Kisan urheilijoita 1920-luvun alussa. Keskellä Atte Tainio.⁴⁴

Kuva 3: Tyrvään vapaapalokunta valmistautumassa paraatiin 22.7.1928.⁴⁵

⁴¹ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 42.

⁴² Tainio 1999, 32.

⁴³ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 44.

⁴⁴ Kuva 2: Kisan urheilijoita 1920-luvun alussa, tekijän hallussa.

⁴⁵ Kuva 3: Tyrvään VPK 22.7.1928, tekijän hallussa.

3.2 Oikeistolaista kunnallispolitiikkaa Tyrvällä

*Tyrvässä oli voimassa Lapuan laki, ei Suomen laki.*⁴⁶

Yhtenä punavankien vankeudesta vapautumisen ehtona oli kansalaisluottamuksen menettäminen, mikä merkitsi esimerkiksi äänestysoikeuden ja vaalikelpoisuuden menettämistä. Kansalaisluottamus palautettiin kuitenkin vähitellen entisille punavangeille, ja myös he saivat hakeutua ehdolle vaaleissa ja oikeuden äänestää.⁴⁷ Tämän kohtalon kokivat myös Tainio, Salo ja Pohja. Salo toimi Tyrvään kunnanvaltuuston jäsenenä vuosina 1926-1930 ja varapuheenjohtajana vuosina 1929-1930. Myös Tainio ja Pohja ehtivät toimia muutaman kuukauden ajan kunnanvaltuuston jäsenenä vuonna 1930, mutta he joutuivat pian Lapuan liikkeen tarkkailun alaisiksi ja erosivat painostuksen takia.⁴⁸

Sisällissodan jälkeen Suomessa kasvoi pelko kommunistien noususta, mikä sai eteläpohjalaiset yhdistymään syksyllä 1929. Vuonna 1930 liike järjestyi Lapuan liike -nimiseksi järjestöksi ja rekisteröidyksi yhdistykseksi. Radikaalia oikeistopolitiikkaa ajava järjestö häiritsi kommunistien toimintaa, ja alkoi järjestämään niin kutsuttuja kyydityksiä. Näissä kyydityksissä kommunisteiksi epäiltyjä henkilöitä siepattiin, pahoinpideltiin ja kuljetettiin itärajalle. Liike sai nopeasti jalansijaa myös poliittisessa päätöksenteossa. Vuonna 1930 Lapuan liikkeen vaikutuksesta eduskunta sääti niin kutsutut kommunistilait, joiden pyrkimys oli estää kommunistien toiminta Suomessa rajoittamalla kansalaisten paino-, yhdistymis- ja kokoontumisvapautta. Lakien noudattaminen ja niiden tulkinta olivat pitkälti virkavallan käsissä, ja täten niitä sovellettiin tilanteiden mukaan.⁴⁹ Lapuan liikkeen vaikutus nähtiin myös Tyrvällä 1930-luvun alussa.

Kuten muuallakin Suomessa, Tyrvällä Suomen Lukon paikallisosasto lähetti elokuussa 1930 kunnanvaltuuston puheenjohtajalle pöytäkirjanotteen, jossa osoitettiin kommunisteiksi sosialidemokraatit Atte Tainio ja Kalle Pohja.⁵⁰ Pohja oli todellisuudessa kommunisti ja Tainio sosialidemokraatti, mutta kommunistisen puolueen ollessa kielletty 1930-luvulla, edustivat

---

⁴⁶ Tainio 1999, 27.

⁴⁷ Peltonen 1996, 212.

⁴⁸ Piilonen 1969, 204.

⁴⁹ Vahtola 2017, 313-314.

⁵⁰ Tyrvään valtuuston pöytäkirjanote kunnanvaltuuston kokouksesta 15.8.1930.

molemmat kunnanvaltuustossa Suomen Sosialidemokraattista Puoluetta.⁵¹ Valtuusto perusteli erottamispäätöstään pöytäkirjanotteella, paikkakuntalaisten lähettämällä kirjeellä ja lainkohdalla, jossa henkilöt nähtiin vaalikelvottomina kuuluessaan Suomen valtion ja yhteiskuntajärjestyksen vastaiseen yhdistykseen, joka tässä tapauksessa tarkoitti Raivion työväenyhdistystä.⁵²

Kunnanvaltuuston kokouksessa 15.8.1930 käsiteltiin kyseistä asiaa, ja siitä käytiin kiivas keskustelu. Tainio ja Pohja kokivat syytökset kohtuuttomiksi, koska eivät olleet toimineet lain vastaisesti. He olivat kuitenkin tietoisia siitä, että kunnantalon pihassa odotti auto, jolla erotetut olisivat joutuneet kyyditetyiksi eli Lapuan liikkeen sieppaamiksi ja pahoinpidellyiksi.⁵³ Tämän takia Tainio ja Salo päättivät itse erota, jättäen kuitenkin vastalauseensa pöytäkirjaan.⁵⁴ Tärkeä yksityiskohta tapauksessa on, että valtuuston päätös ei ollut sillä hetkellä lainvoimainen, vaan kyseinen laki tuli virallisesti Suomessa voimaan vasta 1.1.1931.⁵⁵ Tyrvällä toimittiin siis Lapuan liikkeen lakien, ei Suomen lakien mukaan. Tämä vahvistaa käsityksen siitä, kuinka kahtiajakautunut Suomi todella oli, ja millainen vaikutus porvaristolla oli päätöksenteossa.

Lapuan liikkeen pelko Näлкälänmäessä nähtiin todellisena. Risto Tainion mukaan heidän kotinsa pihassa kävi liikkeelle kuuluva auto muutamia kertoja vuoden 1930 syksyn ja talven aikana, ja perhe oli varautunut mahdollisiin tunkeutujiin. Hänen mukaansa heidän perheensä piti keittiön ikkunaa auki niin, että kaksoisikkunasta vain toinen oli suljettuna. Atte säilytti myös kirvestä eteisen oven edessä, ja valmiiksi pakattu selkäreppu odotti mahdollisen pakomatkan varalta. Hänen vaimonsa Bertta keitti öisin liedellä suuren kattilallisen kuumaa vettä, joka olisi heitetty tunkeilijan silmille, jos taloon olisi tunkeuduttu väkivalloin.⁵⁶ Puolustuskeinona käytettävä kirves ja kiehuvan veden varaaminen vahvistavat sen, että uhka otettiin hyvin tosissaan ja jopa voimakeinoin oli varauduttu. Jos näitä keinoja olisi jouduttu käyttämään, olisivat seuraukset Tainion perheelle olleet todennäköisesti hyvin ikävät, ja rangaistuksilta tuskin olisi välttytty. 1930-luvun alun suomalainen yhteiskunta ei olisi katsonut hyvällä, jos entinen punavanki olisi hyökännyt porvarin kimppuun kirveen kanssa. Jos Atte olisi lähtenyt pakomatkalle kotoaan, olisi Bertta-vaimo todennäköisesti vangittu.

---

⁵¹ Tainio 1999, 26.

⁵² Tyrvään valtuuston pöytäkirjanote kunnanvaltuuston kokouksesta 15.8.1930.

⁵³ Piilonen 1969,114.

⁵⁴ Tyrvään valtuuston pöytäkirjanote kunnanvaltuuston kokouksesta 15.8.1930.

⁵⁵ Hallituksen esitys eduskunnalle tasavallan suojelulaiksi, 1930.

⁵⁶ Tainio 1999, 26.

Risto Tainio kuitenkin myös korostaa, että hän ei itse ainakaan kokenut ilmapiirin yleisesti olleen kovin poliittinen kyläyhteisössä. Vain Lapuan liikkeen aika oli poikkeus. Hänen mukaansa työväki ja porvarit osallistuivat omien yhdistystensä toimintaan, eikä kanssakäymistä juurikaan ollut. Näлкälänmäkeläiset kävivät vain kaupassa porvarien asuinalueella Vammalan kauppalassa ja lapset opiskelivat samassa oppikoulussa.⁵⁷ Saman allekirjoitti myös Unto Salo, joka totesi elämän olleen pääasiassa rauhallista ja ilmapiirin ei-poliittinen.⁵⁸

Koen näkemykset yllättävinä, koska sota jätti yleisesti Suomen hyvin kahtiajakautuneeksi. Vaikutukset näkyivät myös selvästi Tyrvällä, jossa tuomittuja oli yli 1200. Rankaisutoimet koskettivat siis monia. Sisällissodan aikana alueella tapahtui myös muutamia murhatapauksia, ryöstöjä ja punaisten syyttämä Vammalan kauppalan tulipalo sodan loppuvaiheessa. Viimeisin tapahtuma tulehdutti pahasti työväen ja porvariston välit. Kipeä muisto vaivasi asukkaita vuosikymmeniä.⁵⁹ Tämä osoittaa, että ilmapiiri oli hyvin huono ja muistot aiheuttivat katkeruutta osapuolien välille. Entisten punavankien palatessa kotiseudulle moni valkoisella puolella oli varmasti hyvin pettynyt ja turhautunut.

4. Kahtiajako työväen ja porvariston välillä

4.1 Vihaa ja katkeruutta?

Kuten aikaisemmin kerroin, punavangin vapautuessa ehdottomasta vankeudesta muuttui hänen rangaistuksensa ehdolliseksi tuomioksi. Henkilö menetti kansalaisluottamuksensa, mikä tarkoitti äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden menettämistä. Samalla evättiin pääsy julkisiin virkoihin, kunnallisiin lautakuntiin tai yhdistysten hallituksiin. Tällöin oli myös kelvoton todistajaksi ja mahdollisuutta elinkeinojen harjoittamiseen rajoitettiin. Vapautumisen myötä sai käyttöönsä vapaussassin, johon tuli hakea allekirjoitus ja leima poliisiviranomaiselta kerran kuukaudessa.⁶⁰ Tyrvällä tämä viranomainen oli poliisipiirin nimismies.

---

⁵⁷ Tainio 1999, 23.

⁵⁸ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

⁵⁹ Pakarinen 2008, 66.

⁶⁰ Yli-Hyövälti 2011, 39.

Tällainen toiminta varmasti ylläpiti vahvasti kahtiajakoa työväen ja porvarien välillä, koska sillä muistutettiin jatkuvasti menneestä sodasta ja punaisten rankaisemisesta. Kontrolloimalla entisiä punavankeja vielä vapautumisen jälkeenkin, muistutettiin heitä siitä, kuka yhteiskunnassa oli heidän yläpuolellaan. Toimenpiteet olivat myös osoitus siitä, että yhteiskunta ei luottanut entisiin punavankeihin. Heidän oikeuksiaan haluttiin edelleen rajoittaa, ja heitä haluttiin valvoa. Porvariston piirissä osa todella koki, että 1920-luvun alkupuolella tapahtuneet punavankien armahtamiset olivat vapaussodan voiton hedelmien uhraamista ja työväki oli päästetty liian helpolla.⁶¹

Voisi kuvitella, että esimerkiksi äänioikeuden menettäminen oli raskas menetys monelle entiselle punavangille, koska se on jokaisen ihmisen tärkeä perusoikeus. 1920-luvulla äänioikeus oli edelleen suhteellisen uusi ja edistyksekkäänä pidetty asia. Se oli työväelle tärkeä keino saada äänensä kuuluviin. Erityisesti hävityn sisällissodan jälkeen tarve saada äänestää työväen asioita ajavia edustajia eduskuntaan ja kunnanvaltuustoon oli erittäin suuri, jotta myös työväki huomioitiin päätöksenteossa. Tämän lisärangaistuksen takia monet punaiset jäivät nyt sivuun heitä itseään koskevasta sekä poliittisesta että oikeudellisesta päätöksenteosta.⁶²

Olisi hyvin mielenkiintoista tietää, kuinka Tainio, Salo ja Pohja suhtautuivat näihin toimenpiteisiin, ja millaisia tuntemuksia se herätti heissä. Lisäkö ehdollinen vankeus ja sen tuomat toimenpiteet heidän katkeruuttaan vai olivatko he vain onnellisia vapauduttuaan vankeudesta? Tuntuiko vierailu poliisipiirin nimismiehen luona nöyryyttävältä? Näihin kysymyksiin en ole löytänyt suoraa vastausta tutkimukseni aikana. Tutkimukseni perusteella sanoisin kuitenkin, että vapaana oleminen voitti aina vankilassa olemisen. Kukin oli varmasti onnellinen saadessaan palata kotiseudulle, ja päästessään pois huonoista vankilaolosuhteista. Esimerkiksi Kalle Pohjalla kotona odottivat vaimo ja lapset, jonka takia kotiinpaluu tuntui erittäin tärkeältä.⁶³ Pohja sai alun perin kuolemantuomion, joka muutettiin lopulta ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Tämä varmasti herätti hänessä kiitollisuutta, ja loi toivoa uudesta mahdollisuudesta ja paluusta perheensä luo. Salo ja Tainio sen sijaan olivat vielä niin nuoria, että he eivät olleet ehtineet perustamaan perhettä ennen sotaa.

Helpottuneisuudesta huolimatta olen varma, että tuntemuksiin mahtui myös vihaa ja katkeruutta. Monen punaisen kohdalla sotaan oli lähdetty optimisella asenteella, ja tarkoituksena oli saada työväen ääni kuuluviin ja parantaa sen asemaa yhteiskunnassa. Esimerkiksi Lauri Salolle syy

---

⁶¹ Perälä 1998, 21.

⁶² Peltonen 1996, 212.

⁶³ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 33.

punakaartiin liittymiselle oli solidaarisuus.⁶⁴ Kyse oli suuresta yhteenkuuluvuuden tunteesta, ja halusta ajaa yhteistä päämäärää. Karvas tappio, ankara tuomio ja rikolliseksi leimaaminen rikkoivat kuitenkin monen odotukset ja unelmat. Sodasta maksettiin kova hinta. Punaisten piirissä vankeustuomiot koettiin yleisesti hyvin kohtuuttomina tekojen vakavuuteen nähden.⁶⁵ Elämä vankeudessa 1910-1920-lukujen Suomessa oli myös henkisesti ja fyysisesti hyvin raskasta. Yhteiskunta ei tarjonnut vankeuden jälkeen minkäänlaista tukiverkkoa, vaan jokaisen tuli itse selviytyä ja elää kokemustensa kanssa. Tapahtumia tulkittiin pitkään valkoisten näkökulmista, eikä punaisten omalle äänelle ollut julkisessa keskustelussa tilaa. Porvariston suhtautuminen entisiin punavankeihin oli hyvin pitkään varauksellinen ja holhoava.

Erityisesti Tyrvään kokoisella paikkakunnalla vaati suurta nöyrytystä vierailta poliisipiirin nimismiehen luona leimauttamassa vapauspassia, kun kaikki tunsivat hyvin toisensa ja sisällissota oli jättänyt hyvin tulehtuneet välit valkoisten ja punaisten välille. Erityisen suuri kipupiste oli ollut sodan lopussa tapahtunut Vammalan kauppalan tulipalo, josta punaisia syytettiin. Kalle Pakarinen on korostanut pro gradu -tutkielmassaan *Sisällissodan muistaminen Tyrvään-Vammalan seudulla 1918-1939* erityisesti punaisten kokemia tuntemuksia, jota ilmeni myös vankileireillä tapahtuneen ”sovitustyön” jälkeen kyläyhteisössä. Hänen mukaansa punaisiin kohdistui jatkuvaa painostusta, syyllistämistä sekä totuuden vääristelyä, joka nähtiin syrjivänä ja epäoikeudenmukaisena käytöksenä. Vammalan kauppalan palo on hyvä esimerkki työväen ja porvariston eriävistä mielipiteistä ja toisen osapuolen syyllistämisestä. Valkoisten näkökulmaa korostaneissa tulkinnoissa palo esitettiin 1960-luvulle asti punaisten tahallisenä kostotoimena, kun taas punaisten omassa muistelukerronnassa tulipalon alkua selitettiin vahinkona, ulkopaikkakuntalaisten tekona tai syytä vieritettiin jopa valkoisten niskoille.⁶⁶ Lopullista selvyyttä asiaan ei ole koskaan saatu.

4.2 Suhtautuminen entisiin punavankeihin

Kuten aikaisemmin jo kerroin, oli yhteisö hyvin tiivis ja lämminhenkinen Nälkänmäessä. Tainion, Salon ja Pohjan oli siis helppoa päästä osaksi sitä. Kylällä oli paljon käsityöammattien harjoittajia, eikä ammatillisia yhdistyksiä tarvittu toverihengen ollessa korkea. Työväestön keskuudessa kaikki olivat samanarvoisia ja elämäntilanne samanlainen. Toimeentulo oli kaikilla tiukassa, mutta sillä

---

⁶⁴ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

⁶⁵ Peltonen 1996, 204.

⁶⁶ Pakarinen 2008, 66-69.

elätti perheensä ja pystyi asumaan omalla tontillaan. Tällaista yhtenäisyyttä oli havaittavissa muuallakin Suomessa. Keskinäinen solidaarisuus työväestön keskuudessa oli yksi selkeä selviytymiskeino sisällissodasta.⁶⁷ Työväki selvisi sodan kokemuksesta ja rakensi yhteistä tulevaisuutta pitämällä yhtä.

Mielenkiintoinen huomio kuitenkin on, että suutarin ammattikuntaa pidettiin puutyöntekijöiden lisäksi arvostetuimpana kyläyhteisössä.⁶⁸ Myös Unto Salo mainitsi haastattelussaan suutariperheiden aseman. Hänen mukaansa *Tyrvään Kääntökenkäliikkeen* omistajat, Tuomisto, Tainio ja Salo, kuuluivat niin sanottuun Nälkälänmäen ”kermaan”, koska pystyivät laittamaan lapsensa yhteiskouluun, mikä ei ollut yleistä maässä vielä 1930-luvulla. Vaikka tämä tarkoitti perheille tiukkaa säästökuuria ja lainanottoa pankista, halusivat vanhemmat antaa lapsilleen paremmat eväät elämään kuin olivat itse saaneet. Velkoja pystyttiin lyhentämään hyvin hitaasti, mutta tarjoamalla jälkipolvelle mahdollisuus hyvään koulutukseen, tehtiin suurempi sijoitus tulevaisuutta ajatellen.⁶⁹

Tämä todistaa, että punavankitaustastaan huolimatta Tainion, Salon ja Pohjan perheet edustivat niin sanotusti yläluokkaa omassa yhteisössään. Vaikka heidän lähtötilanteensa ei välttämättä ollut paras mahdollinen, onnistuivat he asettumaan aloilleen ja saamaan säännöllisen toimeentulon. Omalla aktiivisuudellaan ja päättäväisyydellään ajaa asioita he kohosivat yhteisönsä aktiivisiksi ja arvostetuiksi jäseniksi. Se näkyi muun muassa aktiivisuutena Raivion työväenyhdistyksessä, Kisan urheiluseurassa, Tyrvään VPK:n toiminnassa ja kunnallispolitiikassa. Esimerkiksi Raivion työväenyhdistyksen historiikissa mainitaan, että Kalle Pohja toimi muiden yhdistyksen aktiivijäsenten kanssa tarmokkaasti ja päättäväisesti paikkakunnan vähempiosaisten puolesta.⁷⁰ Tällaista on varmasti arvostettu yhteisössä.

Eryteisesti Lauri Saloa pidettiin kyläyhteisön arvostettuna jäsenenä ja tietynlaisena julkisuuden henkilönä, joka tuli toimeen kaikkien kanssa. Unton Salon mukaan isättömänä kasvanut Lauri oli lähetetty jo 9-vuotiaana kiertävän suutarin oppipojaksi ja hän oli oppinut mahdollisesti ystäviensä avustamana jonkinlaisen luku-, kirjoitus- ja laskutaidon. Hän oli siis ”oppinut”, joka toimi aktiivisesti kunnallishallinnossa ja Raivion työväenyhdistyksessä. Lauri Salo oli saanut kunnallislautakunnassa

---

⁶⁷ Lintunen 2017, 140.

⁶⁸ Juutilainen 1987, 4.

⁶⁹ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

⁷⁰ Raivion työväenyhdistyksen vaiheita 1996, 26.

ystävikkeseen myös oikeistolaisia kunnallismiehiä, jotka poikkesivat silloin tällöin kahville heidän kotiinsa. Tasapuolisuuden vuoksi hän ei myöskään hyväksynyt työväenlehtien vihapuheita ja siirtyi Helsingin Sanomien lukijaksi, joka heille tuli kotiin aina hänen kuolemaansa saakka.⁷¹ Lauri Saloa siis arvostettiin suuresti yhteisössään, myös porvariain keskuudessa. Yhtenä syynä tähän oli varmasti se, ettei Salo ollut poliittisesti niin aktiivinen kuin Tainio ja Pohja. Hänen rangaistuksensa sodan jälkeen oli myös muita lyhyempi, koska rikoksia ei nähty niin vakavina.

On kuitenkin huomioitava, että vaikka ilmapiiri oli lämmin ja solidaarinen työväen keskuudessa Nälkälänmäessä, ei näin ollut kaikkialla Tyrvällä. Heidän välit esimerkiksi Vammalan kauppalassa asuviin porvareihin olivat hyvin kireät. Sen asukkaat suorastaan pelkäsivät nälkälänmäkeläisiä heidän vasemmistolaisuutensa takia. Jos jotain rikollista toimintaa tapahtui, etsittiin syyllisiä aina ensin nälkälänmäkeläisistä.⁷² Myös Risto Tainio korostaa muistelmissaan negatiivista suhtautumista kertoessaan Vammalan porvariain pitäneen mäen asukkaita lähes roskajoukkona.⁷³

Tällaisessa ympäristössä eläminen oli varmasti raskasta ja kuluttavaa. Se myös vahvistaa käsityksen Suomen kahtiajakautuneisuudesta sisällissodan jälkeen. Sodan raakuus ja koston kierre olivat yllättäneet molemmat osapuolet, ja ennen kaikkea se söi osapuolten välistä sosiaalista pääomaa - luottamusta.⁷⁴ Vaikka sota päättyi, ajautuivat työväki ja porvaristo yhä kauemmas toisistaan, jolloin ilmapiiri oli hyvin jännittynyt ja polarisoitunut. Sodan voittajaosapuolelle, valkoisille, punaiset olivat aiheuttaneet kapinaan nousemisella suuren pettymyksen. Tutkija Miika Siironen mukaan kapina rikkoi valkoisten keskuudessa vallinneen ylevöityneen kuvan kansasta, ja työväestön petturuuden takia kansakuvaa muutettiin sodan jälkeen käsittämään vain valkoiset taistelijat ja heidän tukijansa. Siironen mukaan sota aiheutti trauman myös voittaneelle osapuolelle, ja yhteiselo sodan jälkeen oli hankalaa erityisesti yhteisöissä, jotka sota oli repinyt suoranaisesti hajalle.⁷⁵ Tällainen tilanne oli juuri Tyrvällä.

---

⁷¹ Unto Salon haastattelu 4.4.2019.

⁷² Juutilainen 1987, 9.

⁷³ Tainio 1999, 23.

⁷⁴ Siironen 2012, 207.

⁷⁵ Siironen 2012, 47-49.

5. Loppuluku

Tutkimukseni käsitteli sisällissodan jälkeistä aikaa Suomessa ja punaisten näkökulmaa tapahtumista. Valitsin tarkasteltavaksi kohteeksi kolme tyrvääläistä miestä, jotka olivat osallisena punakaartin toimintaan Tyrvällä sodan aikana. He saivat keskimääräistä ankarammat vankeusrangaistukset ja muuttivat takaisin kotiseudulle vapauduttuaan vankeudesta. Tutkimukseni tarkoitus oli tuoda esille takaisinsopeutumisen keinoja yhteiskuntaan ja pohtia, millainen ilmapiiri ja vastaanotto oli heidän kyläyhteisössään Tyrvään Näлкälänmäessä.

Tutkimuksessani osoitin, että elämän jälleenrakentamisessa tärkeässä roolissa olivat erityisesti vakaan toimeentulon hankkiminen, lähipiirin tuki ja aktiivinen osallistuminen vapaa-ajantoimintaan. Vaikka aika oli suutareille taloudellisesti tiukkaa, elättivät he työllään jotenkin perheensä ja pystyivät asumaan omalle tontilleen rakentamassaan talossa. Tämä ei ollut itsestäänselvää kaikille työväkeen kuuluville 1920-1930-lukujen Suomessa. Myös Raivion työväenyhdistys, urheiluseura Kisa ja vapaapalokunta tarjosivat monipuolista ja sivistävää ajanvietettä työväelle. Yhdistykseen kuuluivatkin lähes kaikki kylän asukkaat. Ilmapiiri oli yleisesti Näлкälänmäessä lämmin ja yhteisöllinen. Naapurisovun ollessa hyvä, apua oli helppo pyytää muilta. Katkeruutta tai kateutta ei esiintynyt, koska kaikkien elämä oli vaatimatonta ja samantyyppistä. Väitän, että yhteisön merkitys oli suuri takaisinsopeutumisessa.

Suurena askeleena yhteiskunnan osaksi pääsemistä voisi pitää kansalaisluottamuksen palauttamista, joka mahdollisti Tainion, Salon ja Pohjan äänioikeuden takaisinsaamisen ja ehdolle asettumisen vaaleissa. Heiltä oli aikaisemmin myös evätty pääsy julkisiin virkoihin, kunnallisiin lautakuntiin ja yhdistysten hallituksiin. Se oli heille tärkeää, koska kyse oli perusoikeudesta ja paremmista vaikutusmahdollisuuksista yhteiskunnassa. Ehdonalaisen vankeustuomion suorittamiseen kuului myös kuukausittainen vapauspassin leimauttaminen kunnan nimismiehen luona. Myös rankaisutoimen päättyminen oli varmasti iso askel henkilöille, koska heiltä oli vaadittu kuuliaista käytöstä ja kuukausittaista vierailua kunnan virkamiehen luona. Tällainen toiminta oli alistavaa ja tuotti häpeää, koska tyrvääläiset tunsivat toisensa ja näлкälänmäkeläisiä ei arvostettu kunnassa. Se oli myös jatkuva muistutus hävitystä sodasta ja rangaistuksesta.

On hyvä huomioida, että kanssakäymistä porvarien kanssa oli Tyrvällä suhteellisen vähän. Näin ei ollut kaikkialla Suomessa työväen ja porvariston välillä. Porvarit asuivat joen toisella puolella

Vammalan kauppalassa, ja yhteydessä oltiin pääasiassa vain kaupankäynnin ja lapset koulunkäynnin kautta. Lapuan liikkeen toimintakausi 1920-luvun lopulta 1930-luvun alkuun teki poikkeuksen. Tällöin ilmapiiri oli hyvin kiristynyt työväen ja porvarien välillä, ja työväkeä painostettiin esimerkiksi kehittämällä eroamaan kunnan valtuustosta. Osoitin tutkimuksessani, että pelko kyydityksestä ja pahoinpideltyä joutumisesta oli hyvin todellinen. Esimerkiksi Tainion perhe pelkäsi Lapuan liikkeen jäsenien tunkeutuvan heidän kotitaloonsa, ja he varautuivat mahdollisiin tapahtumiin jo etukäteen laatimalla pakosuunnitelmia.

Tutkimuksessani olen tullut siihen johtopäätökseen, että sopeutuminen entisille punavangeille ei ollut itsestänselvyyttä. Vankeusvuodet jättivät jälkensä punavankeihin, eikä yhteiskunnan vastaanotto ollut aina suopea. Elämän jälleenrakennus ja menneisyyden tuntemuksien kanssa eläminen jäivät omalle vastuulle, eikä yhteiskunta tarjonnut turvaverkkoa. Ehdollisen vankeustuomion myötä tullut vapauspassin käyttö ja kansalaisluottamuksen menettäminen muistuttivat jatkuvasti hävitystä sodasta ja rikolliseksi leimaamisesta. Tyrvään porvarit katsoivat nälkälänmäkeläisiä alaspäin ja olivat katkeria sodan aikaisista tapahtumista. Tutkimukseni osoittaa, että näille henkilöille kävi lopulta hyvin, vaikka lähtökohdat eivät olleet parhaat mahdolliset. Korostaisin, että heidän kohdallaan takaisinsopeutumisessa auttoi erityisesti yhteisön tuki ja oma aktiivisuus, mutta kyse oli myös hyvästä tuurista. Kaikkien kohtalotoverien tilanne Suomessa ei ollut näin hyvä.

Keskityin tutkimuksessani vuodesta 1922 vuoteen 1932 eli kyse oli kymmenen vuoden tarkastelujaksosta. Lisäämällä aikarajausta ja laajentamalla henkilömäärää voisi saada kattavampia tuloksia tutkimuskysymykseeni. Vastapainona Tyrvälle voisi tutkia entisten punavankien sopeutumista toisilla paikkakunnilla ympäri Suomea. Mielenkiintoinen jatkoaihe tutkimukselle olisi myös pohtia entisten punavankien jälkipolvien kokemuksia ja tuntemuksia vanhempiensa menneisyydestä. Olisi hyvä selvittää, kuinka kauaskantoisia seurauksia punavankeuden kokemuksella on ollut suomalaisiin perheisiin ja sukuihin. Monessa suvussa on tarkoituksella piilotettu yhteys punaisiin, kun taas toiset ovat puhuneet asiasta avoimemmin. Miksi menneisyyden varjo jakaa edelleen meitä suomalaisia?

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Suomen Valtiorikosylioikeuden päätökset 1918

Suomen Valtiorikosylioikeuden päätös Adrian (Atte) Tainion tuomitsemisesta, tapausnumero 26941, 7.11.1918. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=569948>. Luettu 29.10.2019.

Suomen Valtiorikosylioikeuden päätös Kalle Pohjan tuomitsemisesta, tapausnumero 11197, 26.9.1918. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=68771>. Luettu 29.10.2019.

Suomen Valtiorikosylioikeuden päätös Lauri Salon tuomitsemisesta, tapausnumero 9530, 17.8.1918. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=316807>. Luettu 29.10.2019.

Sastamalan kaupungin arkisto, Sastamala

Tyrvään kunnanvaltuuston pöytäkirjat

Tyrvään kunnanvaltuuston pöytäkirjanote kokouksesta 15.8.1930 liittyen Atte Tainion ja Kalle Pohjan eroamiseen.

Painetut lähteet

Hallituksen esitys Eduskunnalle tasavallan suojelulaiksi, 1930.

[https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/kansanv
allan-tulikoe/Documents/13_HE-komm.lait_1930.pdf](https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/kansanv
allan-tulikoe/Documents/13_HE-komm.lait_1930.pdf). Luettu 12.10.2019.

Haastattelut ja muistiinpanot

Atte Tainion muistiinpanot Tammisaaren vankileiriltä, myöhemmin Tammisaaren pakkotyölaitoksesta vuosilta 1919-1921, tekijän hallussa.

Unto, Salo, (s.10.10.1928), Tyrvää, arkeologian emeritusprofessori. Haastateltu 4.4.2019 sähköpostin välityksellä, haastattelija Fanni Tainio, tekijän hallussa.

Tutkimuskirjallisuus

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija, ”Muistitieto ja tutkimus”. Teoksessa Fingerroos, Haanpää, Heimo & Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2006.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina, ”Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä”. Teoksessa Fingerroos, Haanpää, Heimo & Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2006.

Juutilainen, Pia, *Tyrvään Näлкälänmäen sosiaalinen rakenne*. Esitelmä apulaisprofessori Veikko Anttilan johtamassa suomalaisen ja vertailevan kansatieteen proseminaarissa, Jyväskylän yliopisto, 1987.

Lindholm, Sture, *Vankileirihelvetti Dragsvik: Tammisaaren joukkokuolema 1918*. Atena: Jyväskylä, 2017.

Lintunen, Tiina, *Punaisten naisten tiet*. Otava: Helsinki, 2017.

Miettinen, Reijo & Tuunainen Juha, *Opiskelua poliittisten pyrkimysten ristipaineessa: Tammisaaren "yliopisto" 1920- ja 1930-luvuilla*, Saaritsa, Sakari & Selin, Sinikka (toim.), *Työväki ja sivistys, Väki Voimakas* -vuosikirja 29. Vantaa, 2016.

Pakarinen, Kalle, *Sisällissodan muistaminen Tyrvään-Vammalan seudulla 1918-1939*.

Julkaisematon Suomen historian pro gradu tutkielma, Joensuun yliopisto, 2008.

Peltonen, Ulla-Maija, *Punakapinan muistot: tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 1996.

Perälä, Reijo, *Lapuan liike ja sanan mahti*. Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys: Rovaniemi, 1998.

Piilonen, Juhani, *Kunnallishallintoa kuttupitäjässä: Tyrvään kunta 1869-1968*. Tyrvään kunta: Tyrvää, 1969.

Piilonen, Juhani, *Sastamalan historia. 3, 1860-1920*. Vammalan kaupunki: Vammala, 1997.

Raivion työväentalon vaiheilta 1906-1996. Raivion työväentalon historiatoimikunta: Vammala, 1996.

Tikka, Marko, ”Suomen sisällissodan tapahtumat”. Teoksessa Tepora, Tuomas & Roselius, Aapo (toim.), *Rikki revitty maa*. Gaudeamus: Helsinki, 2018.

Saarenheimo, Marja, *Muistamisen vimma*. Vastapaino: Tampere, 2012.

Siironen, Miika, *Valkoiset: vapaussodan perintö*. Vastapaino: Tampere, 2012.

Tainio, Risto, *Muistikuvia 1930-luvun Näлкälänmäestä pikkupojan silmin sekä polun varrelta poimittua*. PAM-PRINT KY: Tampere, 1999.

Vahtola, Jouko, *Suomen historia: kivikaudesta 2000-luvulle*. Otava: Helsinki, 2017.

Yli-Hyövähti, Milla, *Vapausrangaistusten historia Suomessa*. Julkaisematon Rikosoikeuden pro gradu tutkielma, Lapin yliopisto, 2011.

Sähköinen materiaali ja Internet-sivustot

’Toimitusjohtaja Taisto Pohja’, Helsingin Sanomat, 11.9.1997, <https://www.hs.fi/i ihmiset/art-2000003656608.html>. Luettu 19.11.2019.